

HYVINVOINTIYHTEISKUNNAN TEOLLISUUSYMPÄRISTÖJÄ TANSKASSA

Tuija Mikkonen

Morten Pedersen, *Velfærdsstatens industrilandskab. Om efterkrigstidens industrikvartere i Nordjylland*. En forskningsrapport, Aalborg Universitetsforlag, 2010, 72 s.

Rakennusperintömme on pääosin nuorta niin Suomessa kuin muissakin Pohjoismaissa. Toisen maailmansodan jälkeinen yhteiskunnan raju modernisointi aiheutti valtavan rakennusbuumin, jonka tulokset näkyvät ympärillämme. Tanskassa nuoreen rakennusperintöön kiinnitettiin huomiota valitsemalla vuoden 2008 Euroopan rakennusperintöpäivän teemaksi hyvinvointiyhteiskunnan rakennukset. Samalla viritettiin keskustelua kulttuuriperintöön liittyvistä näkymättömistä arvoista. Erityisesti teollisuusympäristöjä tarkasteltaessa on hyvä käyttää muita kuin pelkästään visuaalisia ja esteettisiä arvoja ja merkityksiä.

Tanskalaiseen arvokeskusteluun liittyy myös Morten Pedersenin tutkimusraportti *Velfærdsstatens Industrilandskab*, jonka aiheena ovat vuosina 1945–1990 syntyneet teollisuusmaisemat Aalborgin alueella. Kirja pohjautuu Pohjois-Jyllannin historiallisessa museossa tehtyyn tutkimukseen, jossa teollisuusrakennuksia tarkastellaan osana yhteiskunnallista kehitystä.

Teollisuusympäristöt nähdään intensiivisen teollistumisen tuotteena. Käsitteen *den højindustriella perioden* on lanseerannut

ruotsalainen taloushistorioitsija Maths Isacson, jonka mukaan jakso alkoi Ruotsissa 1930-luvulla ja päättyi 1970-luvulla. Eräs aikakaudelle tyypillinen piirre oli suuri mittakaava. Pedersen toteaa, että teollisuuskehitys ei Tanskassa koskaan saavuttanut vastaavia mittasuhteita kuin Ruotsissa, vaikka Tanskassakin olivat määrälliset tavoitteet keskeisiä. Ihanteeksi muodostuivat suuret, matalat, muuntojoustavat hallimaiset tehdusrakennukset, joihin haettiin malleja Yhdysvalloista.

Hyvinvointivaltion rakentaminen oli suuri kansallinen tehtävä. Tanskassa ihanteet kirjattiin sosialidemokraattisen puolueen ohjelmaan vuonna 1945. Tosin käsite hyvinvointivaltio syntyi vasta vuoden 1953 paikkeilla, ensin ”sosiaalisena hyvinvointivaltiona” ja vähän myöhemmin laajempana hyvinvointivaltion käsitteenä. Keskeisiä, klassisia ihanteita olivat kaikille kansalaisille taattu vapaus, tasavertaisuus ja turvallisuus. Käytännössä ihanteet toteutuivat eläkkeinä, lastenhoitona ja yleisenä terveydenhoitojärjestelmänä. 1950-luvulla tuotiin hyvinvointiretoriikkaan myös tuotantokoneiston tehostamisen vaatimukset, sillä teollisuustuotanto nähtiin tärkeänä hyvinvoinnin mahdollistajana.

Pedersen jakaa tutkimusraporttinsa kahteen osaan asettaen rajapyykiksi vuoden 1970. Kumpaakin jaksoa edustaa yksi teollisuusalue, joita tarkastellaan yksityiskohtaisemmin: Sofiendalin alue (1945–70) Aalborgin etelälaitamalla ja Noerresundbyn länsipuolella sijaitseva Lindholmin teollisuuspuisto, joka rakentui vuoden 1970 jälkeen.

Tanskassa teollisuus oli perinteisesti sijoittunut raaka-ainelähtöisesti eli käytännössä lähelle suuria tuontisatamia, jolloin satamien infrastruktuuria ja vanhoja asuntoalueita voitiin hyödyntää maksimaalisesti. Sofiendahlin teollisuusalue on esimerkki uudentyypisistä ajattelusta, jossa teollisuusrakennukset muodostivat moderneja

teollisuuskortteleita, jotka sijoitettiin yleiskaavoissa kaupunkirakenteeseen tehokasta tuottavuutta silmälläpitäen. Rakennusten mallina käytettiin amerikkalaisten kokoomatehtaiden rationaalista yksikerroksista hallirakennusta. Standardisoiduista osista muodostuneet rakennukset joustivat tuotannon tarpeiden mukaan. Teollisuuden erikoisasema yhdyskuntasuunnittelussa kertoo teollisuuden keskeisestä merkityksestä hyvinvoinnin lisäämisessä. Niinpä myös teollisuusalueet muodostavat keskeisiä rakenteellisia elementtejä vuoden 1945 jälkeen syntyneissä rakennetuissa kulttuuriympäristöissä.

1960-luvun loppupuolella alkoi usko hyvinvointivaltion kasvuun horjua. Samalla myös Tanskan kaavoitusjärjestelmä muuttui ja teollisuusalueiden suunnittelu siirtyi ratkaistavaksi asemakaavatasolla. Tämä

johti myös aiempaa huomattavasti yksityiskohtaisempaan rakentamisen ohjaukseen. Rakennusten visuaaliseen suunnitteluun kiinnitettiin suurempaa huomiota samalla kun tehtaiden merkitys yritysten imagolle kasvoi.

Pedersenin tutkimusraportti esittelee hyvinvointiyhteiskunnan fyysisessä rakentamisessa tapahtunutta kehitystä teollisuusrakentamisen välityksellä. Tapaustutkimuksiin nojaten ja tanskalaista yhteiskuntaa kuvaten se antaa hyvän vertailukohtaan vastaavalle tarkastelulle muissa Pohjoismaissa.

Tuija Mikkonen, FT, KTM, toimii intendenttinä Museovirastossa vastuualueinaan 1945 jälkeen rakennetut kulttuuriympäristöt ja teollisuuden rakennusperintö.

